অধ্যায় ৬ ঃ চার্বাক ঃ অধিবিদ্যা

অধ্যায় গাঁথনি

৬.১ উদ্দেশ্য
৬.২ পৰিচয়
৬.৩ চার্বাক ঃ তত্ত্ববিদ্যা আৰু তত্ত্বমীমাংসা
৬.৪ চার্বাক ঃ দর্শনৰ আত্মা আৰু চেতনাৰ ধাৰণা
৬.৫ চার্বাক ঃ দেহাত্মাবাদৰ সপক্ষে যুক্তি
৬.৬ চার্বাক ঃ দেহাত্মাবাদৰ বিপক্ষে যুক্তি
৬.৭ চার্বাক ঃ ঈশ্বৰৰ অস্তিত্ব অস্বীকাৰ
৬.৮ চার্বাক ঃ স্বভাৱবাদ
৬.৯ চার্বাক ঃ কর্মবাদ আৰু পুনর্জন্মবাদ অস্বীকাৰ
৬.১০ চার্বাক ঃ মুক্তিৰ ধাৰণাৰ বিপক্ষে যুক্তি
৬.১১ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
৬.১২ অধিক জানিবলৈ
৬.১৩ অগ্রগতিৰ খতিয়ান
৬.১৪ আৰ্হি প্রশ্ন

৬.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- চার্বাক দর্শনৰ এটি চমু পৰিচয় আগবঢ়াব পাৰিব,
- চার্বাক দর্শনৰ অধিবিদ্যা আৰু ইয়াৰ পৰিসৰ সম্পর্কে আলোচনা কৰিব পাৰিব,
- চার্বাক দর্শনৰ অধিবিদ্যাৰ বিভিন্ন মতবাদ ব্যাখ্যা কৰিব পাৰিব,
- মুক্তি সম্পর্কে চার্বাক দর্শনৰ ধাৰণা আলোচনা কৰিব পাৰিব,
- চার্বাকৰ দেহাত্মাবাদ, কার্য-কাৰণবাদ, চার্বাক দর্শনৰ ঈশ্বৰৰ অস্তিত্ব খণ্ডন,
- চার্বাক দর্শনৰ কর্মফলবাদ আৰু পুনর্জন্মবাদৰ ধাৰণাৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব।

৬.২ পৰিচয়

ভাৰতীয় দর্শন প্রধানতঃ আধ্যাত্মবাদী। ভাৰতীয় দর্শনে ঈশ্বৰ, আত্মা, কর্মবাদ আৰু মুক্তি ইত্যাদি ধাৰণাবোৰক বিশ্বাস কৰে। ভাৰতীয় দর্শন নটা সম্প্রদায়েৰে গঠিত। সেইবোৰ হ'ল— (১) ন্যায়, (২) বৈশেষিক, (৩) সাংখ্য, (৪) যোগ, (৫) মীমাংসা, (৬) বেদান্ত, (৭) চার্বাক,

(৮) বৌদ্ধ আৰু (৯) জৈন দর্শন। এই নটা সম্প্রদায়ক দুটা ভাগত বিভক্ত কৰা হৈছে— (১) আস্তিক বা বৈদিক দর্শন আৰু (২) নাস্তিক বা অবৈদিক দর্শন।

ভাৰতীয় দর্শনৰ আস্তিক বা বৈদিক সম্প্রদায়সমূহে বেদৰ কর্তৃত্ব বিশ্বাস কৰে। আনহাতে নাস্তিক বা অবৈদিক সম্প্রদায়সমূহে বেদৰ কর্তৃত্ব বা সাক্ষ্য বিশ্বাস নকৰে, যদিও আক্ষৰিকভাৱে 'আস্তিক' শব্দটোৱে ঈশ্বৰ বিশ্বাসী আৰু 'নাস্তিক' শব্দটোৱে ঈশ্বৰ অবিশ্বাসী লোকক বুজায়। চমুকৈ ক'ব পাৰি যে আস্তিকসকল ঈশ্বৰ বিশ্বাসী, আনহাতে নাস্তিকসকল হ'ল ঈশ্বৰ অবিশ্বাসী। কিন্তু ভাৰতীয় দর্শনত আস্তিকবোৰ হ'ল বৈদিক সম্প্রদায়, আনহাতে নাস্তিকবোৰ হ'ল অবৈদিক সম্প্রদায়।

চার্বাক দর্শন হ'ল ভাৰতীয় দর্শনৰ নাস্তিক সম্প্রদায়ৰ অন্তর্গত এটা সম্প্রদায়। ই ভাৰতীয় দর্শনৰ ইতিহাসত এক গুৰুত্বপূর্ণ স্থান অধিকাৰ কৰি আছে। ঋষি বৃহস্পতিক চার্বাক দর্শনৰ প্রতিষ্ঠাতা হিচাপে গণ্য কৰা হয়। চার্বাক দর্শনৰ প্রাচীন সূত্রসমূহ বাচস্পতি-সূত্র হিচাপে জনা যায়। চার্বাকসকলৰ জীৱনৰ প্রতি দৃষ্টিভংগী স্থূল; সেইফালৰ পৰা এই দর্শনক জ্ঞানৰ বিৱর্তনৰ প্রাচীনতম অৱস্থা বা স্তৰ বুলি ক'ব পাৰি। 'চার্বাক' শব্দটোৰ মূল উৎস 'চর্ব'ৰ পৰা নিঃসৃত হৈছে যাৰ অর্থ 'চোবোৱা' বা 'খোৱা'। এই দর্শনে 'খোৱা', 'পিয়া'তআৰু 'আনন্দ' কৰাত বিশেষ গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছে। চার্বাক সম্প্রদায়ক 'লোকায়ত সম্প্রদায়' হিচাপেও নামকৰণ কৰা হয়; কাৰণ এই দর্শন সাধাৰণ মানুহৰ মাজত বিশেষভাৱে জনপ্রিয় (লোক আয়ত)।

চার্বাক দর্শন পৰমসত্তা সম্পর্কীয় মতবাদতকৈ বেছি জীৱন সম্পকীয় দর্শন। এই দর্শন সুখৰ প্রতি থকা মানুহৰ স্পৃহাৰ লগত জড়িত। সকলো প্রকাৰ পৰম্পৰাগত ভাৰতীয় লোকৰ মূল্যবোধৰ প্রতি চার্বাক দর্শন এক প্রত্যাহ্বান স্বৰূপ। ইয়াতেই এই দর্শনৰ নতুনত্ব নিহিত আছে। চার্বাক দার্শনিক ধাৰণাসমূহ তিনিটা শিতানত ভাগ কৰিব পাৰি— (১) জ্ঞানবিদ্যা (২) তত্ত্ববিদ্যা (৩) নীতিতত্ত্ব। এই তিনিওটা দিশত চার্বাক দর্শন অন্যান্য সকলো ভাৰতীয় দার্শনিক সম্প্রদায়ৰ সম্পূর্ণ বিপৰীত।

চার্বাক দর্শন নাস্তিক শ্রেণীৰ সম্প্রদায় হিচাপে বেদৰ কর্তৃত্ব বিশ্বাস কৰা নাই। প্রকৃতার্থত ভাৰতীয় দর্শনৰ সকলো নাস্তিক সম্প্রদায়ৰ উৎপত্তি বৈদিক পৰম্পৰাৰ বিপৰীত প্রতিক্রিয়া স্বৰূপ। এইটো লক্ষণীয় যে বৌদ্ধ আৰু জৈন সম্প্রদায় যদিও নাস্তিক তথাপি এই দুই দর্শনে বৈদিক চিন্তাক সমালোচনা কৰা নাই। কিন্তু চার্বাক দার্শনিক সকলে মুকলিকৈ বেদক নিন্দা কৰিছে। তেওঁলোকে কয় যে বেদত পুনৰুক্তি আৰু মিছা কথাহে লিখা আছে। সাধাৰণ অজ্ঞলোকক ভুল পথে পৰিচালিত কৰি নিজৰ লাভৰ প্রত্যাশা কৰি ধূর্ত পুৰোহিতসকলে বেদসমূহ সৃষ্টি কৰিছিল।

চার্বাক দর্শন সম্পূর্ণৰূপে জড়বাদী। ভাৰতবর্ষত জড়বাদী চিন্তাধাৰা অতি প্রাচীন কালৰ পৰা থকা অনুভব হয়। প্রাচীন বৌদ্ধ সাহিত্য আৰু মহাকাব্য সমূহতো ইয়াৰ উল্লেখ পোৱা যায়। জড়বাদ মতে এই বিশ্বৰ পৰম উপাদান হৈছে জড়। চার্বাক দর্শনেও এনে মত পোষণ কৰে। এই দর্শনৰ মতে এই বিশ্বৰ প্রতিটো অস্তিত্বশীল বস্তু জড়; অজড় কোনো বস্তু অস্তিত্বশীল হ'ব নোৱাৰে।

৬.৩ চার্বাক ঃ তত্ত্ববিদ্যা বা তত্ত্বমীমাংসা

সাধাৰণতে দর্শনৰ প্রত্যেক সম্প্রদায় ইয়াৰ জ্ঞানতত্ত্বমূলক ভিত্তিৰ ওপৰত প্রতিষ্ঠিত। চার্বাক দর্শনৰ তত্ত্বমূলক মতবাদবোৰো ইয়াৰ জ্ঞানবিদ্যাৰ ওপৰত প্রতিষ্ঠিত। চার্বাক জ্ঞানবিদ্যাৰ মতবাদ হ'ল— 'যথার্থ জ্ঞান লাভৰ একমাত্র উৎস হৈছে প্রত্যক্ষ'। এই দর্শনে অনুমান, উপমান, শব্দ আদিক যথার্থ জ্ঞানৰ উৎস হিচাপে প্রত্যাখ্যান কৰিছে। চার্বাকসকলে ঈশ্বৰ, আত্মা, পুনর্জন্ম, স্বর্গ, কর্মবাদ আদি ধাৰণাক অস্বীকাৰ কৰিছে। কাৰণ এইবোৰ প্রত্যক্ষণীয় নহয়।

সচৰাচৰ ভাৰতীয় দর্শনত বিশ্বাস কৰা হয় যে এই বিশ্বৰ সকলো জড় আৰু জীৱ গঠিত হোৱা মূল উপাদান পাঁচটা। সেইবোৰ হ'ল— মাটি, পানী, অগ্নি, বায়ু আৰু আকাশ। কিন্তু চার্বাক সকলে এই পঞ্চ উপাদানৰ প্রথম চাৰিটাহে গ্রহণ কৰিছে। এই দর্শনে পঞ্চম উপাদান 'আকাশ' প্রত্যাখ্যান কৰিছে। কিয়নো ইয়াক অনুমান কৰিবহে পাৰি, ই প্রত্যক্ষণীয় নহয়। চার্বাক দর্শনৰ মতে মনকে ধৰি অস্তিত্বশীল প্রতিটো বস্তু চাৰিবিধ উপাদানেৰে গঠিত। এওঁলোকৰ মতে এই উপাদান কেইটা নিত্য, সিহঁতৰ সংযোগত উৎপন্ন বস্তুবোৰ ধ্বংসশীল।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন ১ ঃ ভাৰতীয় দর্শন নটা সম্প্রদায়েৰে গঠিত। এই সম্প্রদায়বোৰ কি কি?

.....

.....

প্রশ্ন ২ ঃ চার্বাক জ্ঞানবিদ্যা এটা বাক্যত প্রকাশ কৰক।

.....

প্রশ্ন ৩ ঃ খালী ঠাই পূৰণ কৰক—

ক) ..... শব্দটোৰে ঈশ্বৰ বিশ্বাসী বুজায়।

খ) চার্বাক ভাৰতীয় দর্শনৰ ..... সম্প্রদায়ৰ এটা শ্রেণী।

গ) চার্বাক দর্শনে বেদৰ ..... বিশ্বাস নকৰে।

ঘ) পৰাবিদ্যা শব্দটো গ্রীক শব্দৰ .....ৰ পৰা আহিছে।

ঙ) .....য়ে পোন প্রথমবাৰৰ বাবে পৰাবিদ্যা শব্দটো ব্যৱহাৰ কৰিছিল।

চিন্তা-চর্চা কৰক ৬.১

ক) চার্বাক বস্তুবাদী দর্শন হয় নে? আলোচনা কৰক।

.....

.....

.....

খ) চার্বাক দর্শন ইন্দ্রিয় অভিজ্ঞতাৰ বাহিৰত যায় নে? আলোচনা কৰক।

.....

.....

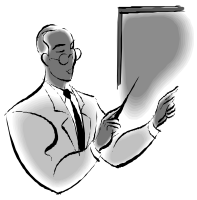
.....

৬.৪ চার্বাক ঃ দর্শনৰ আত্মা আৰু চেতনাৰ ধাৰণা

জড়বাদী হিচাপে চার্বাক দর্শনে এক অদৃশ্য, অপৰিৱর্তনীয় আৰু অমৰ আত্মাৰ অস্তিত্ব অস্বীকাৰ কৰিছে। তেওঁলোকৰ মতে আত্মা জড়ৰ পৰা উৎপাদিত হয়। ই হৈছে শৰীৰ বা দেহৰ গুণ আৰু শৰীৰ বা দেহক বাদ দি ইয়াৰ কোনো অস্তিত্ব নাই। সচেতন জীৱিত শৰীৰেই হৈছে আত্মা। আমি কোনো আত্মা দেখা নাপাও; আমি মাত্র সচেতন অৱস্থাত থকা শৰীৰ বা দেহহে প্রত্যক্ষ কৰো। মৌলিক উপাদানসমুহৰ এটা নির্দিষ্ট পৰিমাণৰ সংযোজনে সচেতনতা সৃষ্টি কৰে, যদিও এই উপাদানবোৰে পৃথকভাৱে ইয়াক বহন নকৰে। আত্মাত আৰোপিত কর্মবোৰ আচলতে দেহৰহে কর্ম। চেতনা হৈছে এক জৰুৰী আৰু যুক্তিসংগত বিৱর্তনৰ ফল। ই জড়ৰ পৰা উৎপাদিত এটি আকস্মিক বিষয়। এইখিনিতে স্বাভাবিকতে এটা প্রশ্ন উদয় হয় যে— চেতনা বা আত্মা প্রাণহীন বস্তু এটাৰ পৰা কেনেদৰে উৎপত্তি হ'ব পাৰে? চার্বাকসকলে প্রত্যুত্তৰত কয় যে যেনেদৰে তামোল, চুণ আৰু পাণৰ সংমিশ্রণে ৰঙা ৰং উৎপন্ন কৰে, ঠিক তেনেদৰে উপাদানসমূহৰ মিলিত অৱস্থাতেই চৈতন্য সৃষ্টি হয়। চার্বাক দর্শনৰ মতে, সচেতন দেহেই হৈছে আত্মা। পার্থিৱ জড় শৰীৰ বাদ দি ওপৰঞ্চি কোনো নিত্য আত্মা নাই।

চার্বাক দুই প্রকাৰৰ— ১) ধূর্ত বা চয়তান চার্বাক আৰু ২) সুশিক্ষিত অথবা মার্জিত চার্বাক। সুশিক্ষিত চার্বাকসকলে চৈতন্যময় শৰীৰক আত্মা বুলি বিবেচনা কৰে। এই শৰীৰটোৰ সৈতে আত্মা অস্তিত্বশীল আৰু ইয়াৰ লগতেই আত্মা ধ্বংসশীল। চেতনাক কেৱল দেহতহে উপলব্ধি কৰিব পাৰি। গতিকে চৈতন্য বা আত্মাৰ দেহৰ অতিৰিক্ত কোনো অস্তিত্ব নাই।

আনহাতে সুশিক্ষিত চার্বাকসকলে মত পোষণ কৰে যে আত্মাৰ নিত্য জ্ঞান আছে আৰু ই দেহৰ লগত ধ্বংসপ্রাপ্ত হয়। আত্মা এটা দেহৰ পৰা আন এটা দেহলৈ স্থানান্তৰিত নহয়। এনেদৰে কিছুমান চার্বাক হ'ল দেহাত্মবাদী; যি সকলে দেহ আৰু আত্মা একত্রীকৰণ কৰিছে। আনবোৰ হ'ল ইন্দ্রিয়াত্মবাদী, এওঁলোকে ইন্দ্রিয়ক আত্মা বুলি গ্রহণ কৰিছে। আন কিছুমান চার্বাকক প্রাণবাদী হিচাপে জনা যায়, তেওঁলোকে আত্মাক প্রাণৰ বাহিৰে অন্য একো নহয় বুলি মত পোষন কৰে। আকৌ আনকিছুমান হ'ল আত্মামনোবাদী, যিসকলে মন আৰু আত্মাৰ মাজত কোনো পার্থক্য ৰখা নাই। সামগ্রিকভাৱে চার্বাক দর্শনৰ মতে, দেহ বা শৰীৰ ধ্বংস হ'লে আৰু একো বাকী নাথাকে। গতিকে অনিত্য, অমৰ দেহাতীত কোনো আত্মা নাই। চার্বাক দর্শনৰ আত্মাৰ ধাৰণাক 'দেহাত্মবাদ' বা 'ভূতচৈতন্যবাদ' বুলি জনা যায়।

জানি থোৱা ভাল

চার্বাক দুই প্রকাৰৰ— ১) ধূর্ত বা চয়তান চার্বাক আৰু ২) সুশিক্ষিত অথবা মার্জিত চার্বাক। সুশিক্ষিত চার্বাকসকলে চৈতন্যময় শৰীৰক আত্মা বুলি বিবেচনা কৰে। এই শৰীৰটোৰ সৈতে আত্মা অস্তিত্বশীল আৰু ইয়াৰ লগতেই আত্মা ধ্বংসশীল। চেতনাক কেৱল দেহতহে উপলব্ধি কৰিব পাৰি। গতিকে চৈতন্য বা আত্মাৰ দেহৰ অতিৰিক্ত কোনো অস্তিত্ব নাই।

আনহাতে সুশিক্ষিত চার্বাকসকলে মত পোষণ কৰে যে আত্মাৰ নিত্য জ্ঞান আছে আৰু ই দেহৰ লগত ধ্বংসপ্রাপ্ত হয়। আত্মা এটা দেহৰ পৰা আন এটা দেহলৈ স্থানান্তৰিত নহয়। এনেদৰে কিছুমান চার্বাক হ'ল দেহাত্মবাদী; যি সকলে দেহ আৰু আত্মা একত্রীকৰণ কৰিছে। আনবোৰ হ'ল ইন্দ্রিয়াত্মবাদী, এওঁলোকে ইন্দ্রিয়ক আত্মা বুলি গ্রহণ কৰিছে। আন কিছুমান চার্বাকক প্রাণবাদী হিচাপে জনা যায়, তেওঁলোকে আত্মাক প্রাণৰ বাহিৰে অন্য একো নহয় বুলি মত পোষণ কৰে। আকৌ আন কিছুমান হ'ল আত্মামনোবাদী, যিসকলে মন আৰু আত্মাৰ মাজত কোনো পার্থক্য ৰখা নাই। সামগ্রিকভাৱে চার্বাক দর্শনৰ মতে, দেহ বা শৰীৰ ধ্বংস হ'লে আৰু একো বাকী নাথাকে। গতিকে অনিত্য, অমৰ দেহাতীত কোনো আত্মা নাই। চার্বাক দর্শনৰ আত্মাৰ ধাৰণাক 'দেহাত্মাবাদ' বা 'ভূতচৈতন্যবাদ' বুলি জনা যায়।

৬.৫ চার্বাক ঃ দেহাত্মাবাদৰ সপক্ষে যুক্তি

চার্বাক দার্শনিকসকলে দেহাত্মবাদ বা ভূতচৈতন্যবাদৰ সপক্ষে কিছুমান যুক্তি আগবঢ়াইছে। এইবোৰ হ'ল এনে ধৰণৰ—

১) যেতিয়া দেহ খাদ্যৰ দ্বাৰা পৰিপুষ্ট হয়, পুষ্টিকৰ খাদ্য আৰু পানীয়ই আমাৰ দেহ স্বাস্থ্যবান কৰে আৰু ইয়াৰ পৰিণতি হিচাপে চৈতন্যও পৰিপুষ্ট হয়। গতিকে চেতনা বা আত্মাও দৈহিক।

২) মানুহৰ মানসিক বিকাশ আৰু সক্ষমতাৰ বর্ধন দৈহিক, স্নায়ুতন্ত্র অনুসাৰে হয়। এই যুক্তিৰ সত্যতা উপস্থাপন কৰিবলৈ চার্বাকসকলে ভেড়াৰ উদাহৰণ দিছে। মানৱীয় মস্তিস্কৰ স্নায়ুতন্ত্র ভেড়াতকৈ অধিক উন্নত আৰু জটিল। সেই অনুক্রমে মানুহৰ বুদ্ধিমত্তাও ভেড়াৰ বুদ্ধিমত্তাতকৈ অধিক উন্নত। এই উদাহৰণটোৱে এইটোৱেই প্রমাণ কৰে যে বুদ্ধিমত্ত্বা দৈহিক যান্ত্রিক কার্যৰ পৰা উৎপাদিত।

৩) যেতিয়া আমাৰ দেহ অসুস্থ হয়, তেতিয়া আমাৰ মানসিক শক্তি বা সচেতনতাও কমি যায়। এইটোৱে প্রমাণ কৰে যে দেহ হ'ল চেতনাৰ কাৰণ।

৪) যেতিয়া মানুহৰ বয়স হৈ আহে তেতিয়া তেওঁৰ শৰীৰো দুর্বল, খীন আৰু পাতল হৈ আহে। সেইদৰে বৌদ্ধিক ক্ষমতাও দুর্বল হৈ যায়। গতিকে দেহেই হ'ল চৈতন্যৰ ভঁৰাল।

৫) আমাৰ দৈনন্দিন কার্য, আচৰণ আদিয়েও প্রমাণ কৰে যে চৈতন্য দেহৰ বাহিৰে আন একো নহয়। যেতিয়া আমি 'মই' বুলি কওঁ, দৰাচলতে এই 'মই' শব্দটোৱে দেহ আৰু আত্মা দুয়োটাৰে ইংগিত বহন কৰে। গতিকে দেহেই হৈছে আত্মা বা চৈতন্য।

৬.৬ চার্বাক ঃ দেহাত্মাবাদৰ বিপক্ষে যুক্তি

যদিও চার্বাক দর্শনে দেহাতীত আত্মাৰ অস্তিত্ব তীব্রভাৱে সমালোচনা কৰিছে, চার্বাকৰ আত্মাৰ ধাৰণা বা দেহাত্মাবাদকো ভাৰতীয় দর্শনৰ বিভিন্ন শ্রেণী বা সম্প্রদায়ৰ বহুতো দার্শনিকে সমালোচনা কৰিছে। ইয়াৰ কিছুমান যুক্তি তলত উল্লেখ কৰা হ'ল—

১) যদি চৈতন্য দেহৰ বিশেষ গুণ হয়, তেন্তে ই মানুহৰ গভীৰ টোপনি, মূর্চ্ছা অৱস্থা আৰু অন্যান্য অৱস্থাতো থাকিব লাগিব।

২) যদি চৈতন্য দেহৰ গুণ হয়, তেন্তে কিয় ই অন্য মানুহৰ দ্বাৰা দৃশ্যমান নহয়? আন গুণসমুহ অন্য মানুহৰ দ্বাৰা দৃশ্যমান নহয়? আন গুণসমুহ অন্য মানুহৰদ্বাৰা প্রত্যক্ষণীয়। তেন্তে চৈতন্যৰ ক্ষেত্রত এই ব্যতিক্রম কিয়?

৩) ৰোমন্থন আদি পৰিবর্তনশীল দেহৰ কার্য নহয়। মাত্র এটা নিত্য আৰু অপৰিৱর্তনীয় আত্মাইহে এনে কার্য সাধন কৰিব পাৰে।

৪) চৈতন্য বা আত্মা কেতিয়াও দেহৰ গুণ হ'ব নোৱাৰে। কাৰণ যেতিয়া এজন মানুহে সপোন দেখে তেতিয়াও চৈতন্য সক্রিয় হৈ থাকে, যদিও সেই অৱস্থাত শৰীৰ বা দেহ সক্রিয় হৈ নাথাকে।

৫) বিষয়ী বিষয়ৰ সৈতে অভিন্ন হ'ব নোৱাৰে। শৰীৰটো বিষয়ী আৰু আত্মা বিষয়। গতিকে শৰীৰৰ পৰা পৃথকভাৱে আত্মাৰ এটা অস্তিত্ব থাকে। চৈতন্য আত্মাৰ গুণ। বাস্তৱিকতে চৈতন্যহে আত্মাৰ লগত অভিন্ন।

৬) চৈতন্য দেহত অৱস্থিত, এই কথাটোৱে এইটো অনিবার্যভাৱে নুবুজায় যে চৈতন্য দেহৰ গুণ। দেহৰ গুণসমূহ বাহ্যিক ইন্দ্রিয়ৰ দ্বাৰা প্রত্যক্ষণীও নহয় অথবা অপ্রত্যক্ষণীয়ও নহয়। গতিকে ই দৈহিক গুণ নহয়। ওপৰোক্ত সমালোচনাৰ যুক্তিসমূহ বহুতো ভাৰতীয় দার্শনিক, যেনে— বাৎস্যায়ন, উদয়ন, জয়ন্ত , বিজ্ঞান ভিক্ষু, শংকৰাচার্য, বাচস্পতি মিশ্র আদিয়ে সমর্থন কৰিছে।

৬.৭ চার্বাক ঃ ঈশ্বৰৰ অস্তিত্ব অস্বীকাৰ

চার্বাক অধিবিদ্যাই ঈশ্বৰৰ অস্তিত্বক বিশ্বাস কৰা নাই। ই ঈশ্বৰক জগতৰ সৃষ্টিকর্তা, পালনকর্তা আৰু ধ্বংসকর্তাৰূপে স্বীকাৰ কৰা নাই। কাৰণ চার্বাকসকলে প্রত্যক্ষ নোহোৱা কোনো

বস্তুৰ অস্তিত্ব স্বীকাৰ কৰা নাই। যিহেতু ঈশ্বৰক প্ৰত্যক্ষ কৰিব নোৱাৰি, গতিকে ঈশ্বৰ বুলি একো নাই। সৰ্বজ্ঞ, সৰ্বশক্তিমান, সৰ্বত্ৰবিদ্যমান ঈশ্বৰৰ ধাৰণা এক কল্পনাহে মাত্ৰ। বিশ্বৰ সৃষ্টিকৰ্তা হিচাপে ঈশ্বৰক বিশ্বাস কৰাটো অপ্ৰয়োজনীয়। চার্বাক অধিবিদ্যাৰ মতে সমস্ত বিশ্বব্ৰহ্মাণ্ডৰ প্ৰাণৱন্ত আৰু প্ৰাণহীন সকলোবোৰ চাৰিটা মৌলিক উপাদানৰ সংযোজন— পৃথিৱী, পানী, জুই আৰু বায়ু। জীৱিত প্ৰাণীসমূহ এইবোৰৰ পৰা জন্ম হয় আৰু মৃত্যুৰ পিছত এইবোৰতেই বিলীন হৈ যায়। জগত ঈশ্বৰে পৰিচালনা কৰা কোনো নিৰ্দিষ্ট উদ্দেশ্যৰ দিশত গতি কৰা নাই।

চার্বাকসকলৰ মতে, ঈশ্বৰৰ নামৰ জৰিয়তে কিছুমান অসাধু আৰু ধূৰ্ত পুৰোহিতে অজ্ঞ আৰু সহজ সৰল মনৰ সাধাৰণ মানুহক বিপথে পৰিচালিতহে কৰে। ভগৱানক সন্তুষ্ট কৰিবলৈ সাধাৰণ মানুহে প্ৰাৰ্থনা, যজ্ঞ আদি অনুষ্ঠিত কৰে। তেওঁলোকে পুৰোহিতসকলৰ পৰামৰ্শ বা নিৰ্দেশ অনুসৰি বিভিন্ন মূল্যবান বস্তু ভগৱানৰ নামত অৰ্পণ কৰে। চার্বাকসকলৰ মতে এই প্ৰাৰ্থনা-পূজা ইত্যাদি ধূৰ্ত পুৰোহিতসকলৰ স্বাৰ্থসিদ্ধিৰ নিমিত্তেহে মাত্ৰ। গতিকে ভগৱানৰ প্ৰাৰ্থনা সম্পূৰ্ণৰূপে অৰ্থহীন, কাৰণ তেওঁ অস্তিত্বহীন আৰু অপ্ৰত্যক্ষণীয়।

ইয়াৰ উপৰি, চার্বাকসকলে দেশৰ ৰজাকে ঈশ্বৰ বুলি গণ্য কৰে। কাৰণ ঈশ্বৰত আৰোপ কৰা গুণসমুহৰ বেছিভাগেই ৰজাৰ গাতো বিদ্যমান। তেৱেঁই ৰাজ্যৰ সৰ্বেসৰ্বা। ৰজাই হ'ল বিচাৰক আৰু প্ৰজাৰ শুভচিন্তক। সৰ্বসাধাৰণে ৰজাক সৰ্বতোপ্ৰকাৰে সন্তুষ্ট কৰিব খোজে। অকল মূৰ্খসকলেহে প্ৰাৰ্থনা উচ্চাৰণৰ জড়িয়তে অযথা ঈশ্বৰক সন্তুষ্ট কৰিব চেষ্টা কৰে। কিন্তু বুধিয়ক মানুহে ৰজাক সন্তুষ্ট কৰি সম্পদ আহৰণ কৰে, 'লোককোসিদ্ধো ভৱেৎ ৰাজা', ৰজাই সত্য, তেওঁ প্ৰত্যক্ষনীয়। এইদৰে ৰজাই হ'ল ঈশ্বৰ।

৬.৮ চার্বাক ঃ স্বভাৱবাদ

চার্বাক দৰ্শনে কাৰ্য-কাৰণ নীতি আৰু ইয়াৰ সাৰ্বিকতা বিশ্বাস নকৰে। কাৰ্য-কাৰণ নীতি অনুসৰি প্ৰত্যেক কাৰ্যৰ এটা কাৰণ আছে আৰু কাৰ্য আৰু কাৰণ অনিবাৰ্যভাবে জড়িত বা সম্বন্ধিত। এই সম্পৰ্ক নিয়ত আৰু ই সাহচৰ্যৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। জগতৰ প্ৰত্যেক বস্তুৰেই কাৰণ আছে। জগতৰ বস্তুবোৰ কাৰ্য-কাৰণ সম্বন্ধেৰে এটা আনটোৰ লগত জড়িত।

কিন্তু চার্বাক অধিবিদ্যাই এনে মত পোষণ কৰা নাই। চার্বাক অধিবিদ্যাৰ মতে কাৰ্য-কাৰণ সম্বন্ধ অনিবাৰ্য আৰু অপৰিৱৰ্তনীয় সম্বন্ধ নহয়। কাৰ্য-কাৰণ বাদে জগতৰ বৈচিত্ৰ ব্যাখ্যা কৰা নাই। কাৰ্য আৰু কাৰণৰ মাজৰ সম্পৰ্ক নিৰপেক্ষ নহয়। চার্বাকসকলৰ মতে প্ৰত্যেক কাৰ্যৰ একোটা কাৰণ নাথাকিব পাৰে। বস্তুৰ অন্তৰ্নিহিত স্বভাৱেই হ'ল জগতৰ বৈচিত্ৰ্যৰ কাৰণ। বস্তুৰ অন্তৰ্নিহিত শক্তি বা স্বভাৱৰ কোনো কাৰণ নাই। তেওঁলোকৰ মতে এইটো সদায় শুদ্ধ নহয় যে এটা নিৰ্দিষ্ট কাৰণৰ পৰা এটা নিৰ্দিষ্ট কাৰ্য উৎপত্তি হয়। কাৰণ আমি ভৱিষ্যতৰ ঘটনাবোৰ প্ৰত্যক্ষ কৰিব নোৱাৰো। গতিকে কোনো এটা নিৰ্দিষ্ট কাৰণৰ পৰা বহুত কাৰ্যৰ উৎপত্তি হ'বও পাৰে।

চার্বাক অধিবিদ্যাৰ মতে, বস্তুৰ অন্তৰ্নিহিত শক্তি বা স্বভাৱেই হ'ল বিশ্বব্ৰহ্মাণ্ডৰ পৰম কাৰণ। বিশ্বব্ৰহ্মাণ্ডৰ বস্তুবোৰ চাৰিটা মৌলিক উপাদানৰ অন্তৰ্নিহিত শক্তিৰ পৰা উৎপন্ন হয়।

চার্বাকসকলে এইবোৰ "ভূতচতুষ্টয়" বুলি কয়; সেইবোৰ হ'ল— পৃথিৱী (ক্ষিতি), পানী (অপ), জুই (তেজ) আৰু বায়ু (মৰুৎ)।

চার্বাকসকলে সেয়েহে জগতৰ বৈচিত্র্য ব্যাখ্যা কৰিবলৈ কার্যকাৰণ নীতিৰ পৰিৱর্তে স্বভাৱবাদ বা প্রকৃতিবাদ গ্রহণ কৰিছে। তেওঁলোকে 'স্বভাৱ' বা 'প্রকৃতি' (যদৃচ্চা) শব্দটোৰে বস্তুৰ অন্তর্নিহিত শক্তিৰ ইংগিত দিছে। এই স্বভাৱৰ পৰাই জগতৰ বৈচিত্র্যৰ উৎপত্তি, পৰিচালনা আৰু ধ্বংস হয়। বস্তুৰ স্বভাৱ বা প্রকৃতি অনুসৰি সকলো ঘটনাই ঘটে।

আকৌ তেওঁলোকৰ মতে, কার্য-কাৰণ সম্পর্কৰ অন্তৰালত কোনো অন্তর্নিহিত অনিবার্যতা নাই। জুইৰ উত্তাপৰ অন্তৰালত, পানীৰ শীতলতাত, কাঁইটৰ তীক্ষ্ণতাৰ অন্তৰালত কোনো কাৰণ নাই। এইবোৰ সিহঁতৰ স্বভাৱ অনুসৰি সম্পাদিত হয়। স্বভাৱৰ কোনো কাৰণ নাই, ই নিজেই নিজৰ কাৰণ।

৬.৯ চার্বাক ঃ কর্মবাদ আৰু পুনর্জন্মবাদ অস্বীকাৰ

চার্বাক দর্শনৰ বাহিৰে ভাৰতীয় দর্শনৰ আন সকলোবোৰ সম্প্রদায়ে কর্মবাদ আৰু পুনর্জন্মৰ মতবাদ গ্রহণ কৰিছে। নৈতিক জগতত ব্যৱহৃত কার্যকাৰণ নীতিকেই কর্মবাদ বুলি কোৱা হয়। কর্মবাদ অনুসৰি মানৱ জীৱন সুখ, দুখ, কষ্ট, আনন্দ আদি মানুহৰ কর্মৰ লগত জড়িত। ভাল কামৰ ফল ভাল হয়। প্রত্যেক ব্যক্তিয়েই নিজৰ কর্মৰ ফলাফল ভোগ কৰিবই লাগিব। যদি এজন মানুহে ভাল কাম কৰে তেন্তে তেওঁ ভাল ফল পায়, আনহাতে বেয়া কামৰ ফলো বেয়া হয়, তেওঁ বেয়া কামৰ বেয়া পৰিণতি বা ফলাফল আওকাণ কৰিব নোৱাৰে। সেয়েহে কর্মবাদ অনুসৰি কোনেও তেওঁৰ কর্মৰ ফলাফলৰ পৰা হাত সাৰিব নোৱাৰে। প্রত্যেকেই নিজৰ কর্মফল হয় এই জনমত নহ'লে মৃত্যুৰ পিছৰ জনমত ভোগ কৰিবই লাগিব। এই কর্মফল ভোগৰ বাবেই মানুহে বাৰে বাৰে জন্ম গ্রহণ কৰে।

পুনর্জন্মৰ ধাৰণাৰ লগত কর্মবাদ জড়িত। কিন্তু চার্বাক দর্শন তথা তত্ত্ববিদ্যাত কর্মবাদ আৰু পুনর্জন্মৰ কোনো স্থান নাই। চার্বাক দর্শনে কার্য-কাৰণ নীতি যিহেতু স্বীকাৰ কৰা নাই, সেয়েহে কর্মবাদো পৰিহাৰ কৰিছে। কার্য আৰু ফলৰ মাজত কোনো আৱশ্যকীয় সম্বন্ধ চার্বাক মতে নাই। গতিকে কর্মবাদৰ সত্যতাও তেওঁলোকৰ মতে নাই। প্রত্যেক কর্মৰ ফল সৃষ্টি নহ'ব পাৰে। ই মাত্র এটা কল্পনা। সুখ-দুখ, আনন্দ-যন্ত্রণা, পুৰষ্কাৰ-শাস্তি ইত্যাদি মানুহৰ কর্মৰ ফল বা পৰিণাম নহয়। এইবোৰ কর্তাই সম্পাদন কৰা কর্মৰ ওপৰত নির্ভৰ নকৰে। ৰৰং কর্ম সম্পাদনৰ লগত জড়িত পাৰিপার্শ্বিক অৱস্থা, পৰিবেশ আদিৰ ওপৰতহে এইবোৰ নির্ভৰশীল। এই পৃথিবীৰ প্রত্যেকটো বস্তু আকস্মিক। একেটা কর্ম সম্পাদন কৰি এজনে দুখ পাব পাৰে, অথচ আন এজনে সেই কর্ম সম্পাদন কৰি সুখ-আনন্দ লাভ কৰিব পাৰে। কর্মবাদ যিহেতু চার্বাক দর্শনে পৰিহাৰ কৰিছে, গতিকে মৃত্যুৰ পাছত মানুহৰ পুনৰজন্ম হ'ব নোৱাৰে। জড়ীয় শৰীৰটোৰ কোনো আত্মা নাই। মৃত্যৰ লগে লগে শৰীৰটো ধ্বংস হয়, তাৰ পাছত একোৱে নাথাকে। এতেকে আকৌ

জন্মগ্রহণ কৰাৰ কথা আহিবই নোৱাৰে। পুনৰজন্ম, আত্মা আদি মিছা ধাৰণা অথবা অলীক কল্পনা। এইদৰে চার্বাক দর্শনে কর্মবাদ আৰু পুনর্জন্মবাদ প্রত্যাখ্যান কৰিছে।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন ৪ ঃ চার্বাকৰ প্রকাৰসমূহ কি কি ?

.....

প্রশ্ন ৫ ঃ সুশিক্ষিত চার্বাক বুলি ক'লে সাধাৰণতে কি বুজা যায়। (৪০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

.....

.....

.....

প্রশ্ন ৬ ঃ চার্বাক দর্শনে কিমান প্রকাৰৰ ভৌতিক উপাদান গ্রহণ কৰিছে?

.....

.....

.....

প্রশ্ন ৭ ঃ চার্বাক দর্শনে কিমান প্রকাৰৰ ভৌতিক উপাদান গ্রহণ কৰিছে?

.....

প্রশ্ন ৮ ঃ কোনবিধ উপাদানক চার্বাকে গ্রহণ কৰা নাই?

.....

.....

প্রশ্ন ৯ ঃ চার্বাক দর্শন মতে আত্মা কি? (১৫টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

.....

প্রশ্ন ১০ ঃ চার্বাক দর্শনে এক নিত্য আত্মাক বিশ্বাস কৰেনে? (১৫টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

.....

প্রশ্ন ১১ ঃ আত্মা সম্পর্কীয় চার্বাক মতবাদ ভালেমান ভাৰতীয় দার্শনিকে সমালোচনা কৰিছে। তেওঁলোকৰ নামবোৰ উল্লেখ কৰক।

.....

.....

.....

প্রশ্ন ১২ ঃ কি কাৰণে চার্বাক দর্শন 'লোকায়ত' দর্শন নামে জনা যায়? (১৫টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

.....

প্রশ্ন ১৩ ঃ পৰাবিদ্যা বা তত্ত্ববিদ্যাক পাঁচটা ভাগত ভগোৱা হয়। ইয়াৰ ভাগসমূহ কি কি?

.....

.....

.....

.....

প্রশ্ন ১৪ ঃ চার্বাক আস্তি ক সম্প্রদায় হয় নে? কিয় নহয়? (১৫টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

.....

প্রশ্ন ১৫ ঃ শুদ্ধ নে অশুদ্ধ বিচাৰ কৰক—

ক) চার্বাক এটি আস্তিক সম্প্রদায়। (শুদ্ধ/অশুদ্ধ)

খ) চার্বাকৰ মতে, প্রত্যক্ষই জ্ঞানৰ একমাত্র উপায়। (শুদ্ধ/অশুদ্ধ)

গ) চার্বাকৰ মতে চৈতন্য এটা উপসমুৎপাদ বা উপবস্তু। (শুদ্ধ/অশুদ্ধ)

ঘ) চার্বাকৰ মতে আত্মা প্রত্যক্ষণীয়। (শুদ্ধ/অশুদ্ধ)

ঙ) চার্বাকে আকাশক ভৌতিক উপাদান হিচাপে গ্রহণ কৰিছে। (শুদ্ধ/অশুদ্ধ)

চিন্তা-চর্চা কৰক ৬.২

ক) চার্বাকে ঈশ্বৰৰ অস্তিত্ব স্বীকাৰ কৰিছেনে?

.....

.....

.....

খ) চার্বাকৰ মতে কার্য - কাৰণ সম্বন্ধ নিয়ত আৰু অনিবার্য হয় নে?

.....

.....

.....

গ) চার্বাকে পুৰুষার্থ হিচাপে মোক্ষক গ্রহণ কৰিছেনে?

.....

.....

.....

ঘ) কর্মবাদ আৰু পুনর্জন্মবাদক চার্বাকে সমর্থন কৰিছেনে?

.....

.....

.....

৬.১০ চার্বাক ঃ মুক্তিৰ ধাৰণাৰ বিপক্ষে যুক্তি

মোক্ষ ভাৰতীয় দর্শনৰ এটি গুৰুত্বপূর্ণ ধাৰণা বা বিষয়। চার্বাকৰ বাহিৰে আন সম্প্রদায় সমূহে বিশ্বাস কৰে যে মোক্ষ বা মুক্তি মানৱ জীৱনৰ পৰম লক্ষ্য। তেওঁলোকে মুক্তি লাভৰ বিভিন্ন উপায় বা মার্গৰ বিষয়েও মতামত আগবঢ়াইছে। মুক্তি হৈছে পৰম শান্তি, পৰম বৈৰাগ্য আৰু পৰম সুখৰ অৱস্থা। মুক্তিৰ দুটা অৱস্থা পোৱা যায়— (১) জীৱনমুক্তি আৰু (২) বিদেহমুক্তি। জীৱনমুক্তি অৱস্থাত মুক্ত আত্মা বা মানৱে প্রত্যেক বিষয়ৰ প্রতি পৰম শান্তি, অনাসক্তি এই জীৱনতে অনুভৱ কৰে। এনে লোকে কোনো স্বার্থ বা অনুৰাগবিহীনভাৱে আনৰ বাবে জীয়াই থাকে। মৃত্যুৰ যোগেদি মুক্তি লাভ কৰাকে বিদেহমুক্তি বোলে। এনে অৱস্থাত জীৱই জীৱনৰ বন্ধন, অনুৰাগ, পার্থিব আকাঙ্খা আদিৰ পৰা সম্পূর্ণ মুক্ত।

কিন্তু চার্বাকসকলৰ মতে দেহৰ পৰা আত্মাৰ বৈৰাগ্যই মুক্তি নহয়। বিশুদ্ধ জড়বাদী দর্শন হিচাপে চার্বাকে শৰীৰ ভিন্ন আত্মাৰ অস্তিত্ব স্বীকাৰ নকৰে। এনে মতত বিশ্বাসী দর্শনে আত্মাৰ মুক্তিৰ ধাৰণাকো সমর্থন নকৰে। ভৌতিক শৰীৰটোৰ ধ্বংসৰ লগে লগে সকলো ধ্বংস হয়। যিখন ভৌতিক জগত আমি দেখিছো সেইখন একমাত্র জগত। মানৱ জীৱনটো আনন্দ-যন্ত্রণা, সুখ-দুখেৰে ভৰা। এতেকে মোক্ষ বোলা অৱস্থা এটা নাই য'ত কেৱল পৰম শান্তি, সুখ আদিহে থাকিব, য'ত দুখ-কষ্ট শোক যন্ত্রণা আদি নাথাকে। এইদৰে চার্বাকসকলে কয় যে জীৱন থাকিলে দেহ থাকিব, দেহ থাকিলে সুখ-দুখ উভয়ে থাকিব। মানৱ জীৱন সুখ-দুখেৰে গঢ়া। যিহেতু মোক্ষ অপ্রত্যক্ষণীয়, গতিকে অসত্য।

৬.১১ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- 'চার্বাক' শব্দটোৰ মূল উৎস 'চর্ব'ৰ পৰা নিঃসৃত হৈছে যাৰ অর্থ 'চোবোৱা' বা 'খোৱা'। এই দর্শনে 'খোৱা', 'পিয়া'ত আৰু 'আনন্দ' কৰাত বিশেষ গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছে।
- চার্বাক সম্প্রদায়ক 'লোকায়ত সম্প্রদায়' হিচাপেও নামকৰণ কৰা হয়; কাৰণ এই দর্শন সাধাৰণ মানুহৰ মাজত বিশেষভাৱে জনপ্রিয় (লোক আয়ত)।
- জড়বাদী দৃষ্টিভংগীৰে এই দর্শনে সকলো মতবাদ ব্যাখ্যা কৰে।
- ইয়াৰ জ্ঞানতত্ত্ব, তত্ত্ববিদ্যা আৰু নীতিতত্ত্বৰ ক্ষেত্রত জড়ই মুখ্য স্থান লাভ কৰিছে, কোনো আধ্যাত্মবাদী ব্যাখ্যাৰ প্রতি এই দর্শন অনুৰাগী নহয়। গতিকে দেখা যায় যে আন সকলো ভাৰতীয় দর্শন সম্প্রদায়তকৈ চার্বাক এটি সুকিয়া তথা স্বকীয় চিন্তাধাৰা।
- চার্বাক তত্ত্ববিদ্যা ইয়াৰ জ্ঞানতত্ত্বৰ অপৰিহার্য পৰিণাম।
- আধ্যাত্মবাদ প্রত্যাখ্যান কৰি এই দর্শনে জড়বাদ প্রতিষ্ঠা কৰিছে। তাৰ পাছত তাত্ত্বিক মতবাদবোৰ আগবঢ়াইছে।

- ঈশ্বৰ, নিত্য আত্মাৰ অস্তিত্ব, পূৰ্বজন্ম, পৰজন্ম আদিক চার্বাকে প্ৰত্যাখ্যান কৰিছে।
- এই তাত্ত্বিক বিষয়বোৰ অস্বীকাৰ কৰাৰ মূল কাৰণটো হ'ল চার্বাকৰ মতে 'প্ৰত্যক্ষই একমাত্ৰ যথার্থ জ্ঞানৰ উৎস'।
- পঞ্চ ইন্দ্ৰিয়ৰ দ্বাৰা চাৰিবিধ বস্তুহে আমি জানো। সেইবোৰ হ'ল— মাটি, পানী, অগ্নি আৰু বায়ু। কিন্তু এই চাৰিপ্ৰকাৰ ভৌতিক উপাদানৰ অণুবোৰ নিত্য আৰু অবিনশ্বৰ। এইবোৰৰ ৰূপান্তৰ আছে, ধ্বংস নাই।
- সমগ্ৰ বিশ্বৰ জড়বস্তু আৰু জীৱ সমষ্টি এই চতুঃপদার্থৰ সংযোগত গঠিত হয়। দেহ অতিৰিক্ত অজড় কোনো আত্মা নাই। সচেতন দেহটোৱেই আত্মা। দেহৰ ধ্বংসৰ লগে লগে চৈতন্যৰ ধ্বংস হৈ চতুৰভূতত পৰিণত হয়। চার্বাক দর্শনৰ ইয়াকে ইতিবাচক তাত্ত্বিক মতবাদ হিচাপে জনা যায়।
- চার্বাক দর্শনে চাৰিবিধ ভৌতিক উপাদান আছে বুলি বিশ্বাস কৰে। সেইবোৰ হ'ল ঃ পৃথিৱী (ক্ষিতি), পানী (অপ), জুই (তেজ) আৰু বায়ু (মৰৎ) 'চার্বাকসকলে এই ভৌতিক উপাদানবোৰক "ভূতচতুষ্টয়" বুলি কয়।
- চার্বাকৰ মতে, ভৌতিক পদার্থ চাৰিবিধ অবিনেশ্বৰ আৰু নিত্য।
- এই দর্শনৰ নেতিবাচক সিদ্ধান্ত হ'ল— 'ঈশ্বৰ, অজড় আত্মা, স্বর্গ, নৰক, পৰজন্ম, পূর্বজন্ম নাই।
- তাত্ত্বিক বিষয়বোৰৰ প্ৰতি চার্বাক দর্শনৰ দৃষ্টিভংগী সুকীয়া।

৬.১২ অধিক জানিবলৈ

ইংৰাজী গ্ৰন্থ ঃ

১) Chatterjee, S. C. & Dutta, D. M. (1968). *An Introduction to Indian Philosophy*. University of Calcutta.

২) Dasgupta, Nath. Surendra, *A History of Indian Philosophy,* Motilal Benarasi Publication.

৩) Kapoor, Subodh. *The systems of Indian Philosophy,* Motilal Benarasi Das Publication.

৪) Radhakrishnan, S. (1923). *Indian Philosophy (Vol. 1)*. London : Oxford University Press.

৫) Sharma, C. D. (1973). *A Critical Survey of Indian Philosophy*. Delhi : Motilal Banarasidass Publishers Private Limited.

৬) Sinha, Jadunath. *Indian Philosophy,* Motilal Benarasi Publication.

৬.১৩ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

১নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ ভাৰতীয় দৰ্শনত নটা সম্প্ৰদায় আছে। যেনে— ন্যায়, বৈশেষিক, সাংখ্য, যোগ, মীমাংসা, বেদান্ত, চার্বাক, বুদ্ধ আৰু জৈন দৰ্শন।

২নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ যথার্থ জ্ঞানৰ একমাত্ৰ নিৰ্ভৰযোগ্য উৎস হৈছে প্ৰত্যক্ষ।

৩নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ ক) আস্তিক বা বৈদিক খ) নাস্তিক বা অবৈদিক গ) শব্দ বা শ্ৰুতি ঘ) 'Meta' ('পৰা') আৰু 'Physika' ('বিজ্ঞান') ঙ) এৰিষ্টটল

৪নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ ধূৰ্ত বা চয়তান চার্বাক আৰু সুশিক্ষিত অথবা মার্জিত চার্বাক।

৫নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ সুশিক্ষিত চার্বাকসকলে মত পোষণ কৰে যে আত্মাৰ নিত্য জ্ঞান আছে আৰু ই দেহৰ লগত ধ্বংস প্ৰাপ্ত হয়। আত্মা এটা দেহৰ পৰা আন এটা দেহলৈ স্থানান্তৰিত নহয়।

৬নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ চার্বাক দৰ্শনৰ মতে, দেহ বা শৰীৰ ধ্বংস হ'লে আৰু একো বাকী নাথাকে। সেয়ে, অনিত্য, অমৰ দেহাতীয় কোনো আত্মা নাই। গতিকে চার্বাক দৰ্শনৰ আত্মাৰ ধাৰণাক 'দেহাত্মবাদ' বা 'ভূতচৈতন্যবাদ' বুলি জনা যায়।

৭নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ চার্বাক দৰ্শনে চাৰিটা উপাদান স্বীকাৰ কৰি লয়।

৮নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ চার্বাক দৰ্শনে পঞ্চম উপাদান 'আকাশ'ক প্ৰত্যাখ্যান কৰিছে। কাৰণ এই উপাদানটোক অনুমান কৰিবহে পাৰি, ই প্ৰত্যক্ষণীয় নহয়।

৯নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ চার্বাক দৰ্শনৰ মতে, সচেতন জীৱিত শৰীৰেই হৈছে আত্মা।

১০নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ নহয়, চার্বাক দৰ্শনে নিত্য আত্মাক বিশ্বাস নকৰে।

১১নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ বাৎস্যায়ন, উদয়ন, জয়ন্ত, বিজ্ঞান ভিক্ষু, শংকৰাচার্য, বাচস্পতি মিশ্ৰ আদি ভাৰতীয় দার্শনিক সকলে চার্বাক দৰ্শনে আত্মা সম্পৰ্কে দিয়া ধাৰণাক অস্বীকাৰ কৰিছে।

১২নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ কাৰণ, সাধাৰণ মানুহৰ মাজত চার্বাক দৰ্শন অতি জনপ্ৰিয়।

১৩নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ পৰাবিদ্যা পাঁচটা শাখাত ভাগ কৰা হৈছে ঃ

ক) আত্মা দৰ্শন (Philosophy of self)
খ) সৃষ্টিতত্ত্ব বা বিশ্বোৎপত্তি মীমাংসা (Cosmogowy)
গ) বিশ্বতত্ত্ব বা বিশ্ববিজ্ঞান (Cosmology)
ঘ) ঈশ্বৰ মীমাংসা বা ধৰ্মদৰ্শন (Theology)
ঙ) তত্ত্ববিদ্যা (Ontology)

১৪নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ চার্বাক আস্তিক সম্প্ৰদায় নহয়, কাৰণ ই বেদৰ কর্তৃত্ব স্বীকাৰ নকৰে।

১৫নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ ক) অশুদ্ধ খ) শুদ্ধ গ) অশুদ্ধ ঘ) অশুদ্ধ ঙ) অশুদ্ধ।

৬.১৪ আৰ্হি প্ৰশ্ন

ক) বস্তুধৰ্মী প্ৰশ্ন

প্ৰশ্ন ১ ঃ চাৰ্বাক দৰ্শনৰ প্ৰতিষ্ঠাতা কোন?

প্ৰশ্ন ২ ঃ চাৰ্বাক দৰ্শন গ্ৰহণ কৰা চাৰিবিধ উপাদানবোৰ কি কি?

প্ৰশ্ন ৩ ঃ চাৰ্বাক দৰ্শনৰ মতে, বৈধ জ্ঞানৰ উৎস কি?

খ) চুটি প্ৰশ্ন (১৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ চাৰ্বাক তত্ত্ববিদ্যা কি?

প্ৰশ্ন ২ ঃ দেহাত্মবাদ কি? চমুকৈ ব্যাখ্যা কৰক।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ চাৰ্বাক দৰ্শনে আত্মাৰ অস্তিত্বক স্বীকাৰ কৰেনে? চমুকৈ ব্যাখ্যা আগবঢ়াওক।

প্ৰশ্ন ৪ ঃ চাৰ্বাক সম্বন্ধে চমুকৈ ব্যাখ্যা আগবঢ়াওক।

প্ৰশ্ন ৫ ঃ স্বভাৱবাদ কি?

গ) চমুটোকা লিখক (১৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

(ক) চাৰ্বাকৰ কাৰণতাবাদ

(খ) চাৰ্বাকৰ ঈশ্বৰৰ অস্তিত্ব প্ৰত্যাখ্যান

(গ) মোক্ষ বা মুক্তি

(ঘ) স্বভাৱবাদ

ঘ) ৰচনাধৰ্মী প্ৰশ্ন (৩০০-৫০০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ চাৰ্বাক তত্ত্ববিদ্যা বা অধিবিদ্যা সম্পৰ্কে ব্যাখ্যা আগবঢ়াওক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ চাৰ্বাক দৰ্শনৰ ঈশ্বৰৰ ধাৰণা আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ কৰ্মবাদ আৰু জন্মান্তৰবাদক চাৰ্বাকে গ্ৰহণ কৰিছেনে? ব্যাখ্যা আগবঢ়াওক।

প্ৰশ্ন ৪ ঃ ভাৰতীয় দৰ্শনত মোক্ষৰ সাধাৰণ ধাৰণাটো কি? চাৰ্বাকে এই ধাৰণা গ্ৰহণ কৰিছেনে? আলোচনা আগবঢ়াওক।

* * * * * * * * * * *